

Одеський національний медичний університет
Факультет Стоматологічний
Кафедра нормальної і патологічної клінічної анатомії

СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«Анатомія людини»

Обсяг курсу	226 годин, 7,5 кредитів
Семестр, рік навчання	I рік I, II семестри
Дні, часи, місце	Згідно з розкладом Практичні та семінарські заняття проводяться в 1 та 2 анатомічних залах, а також в учбових кімнатах кафедри, згідно з розкладом занять.
Викладачі	<ol style="list-style-type: none"> 1. Аппельханс Олена Леонідівна. <i>Завідувачка кафедри, доктор медичних наук, професор.</i> 2. Нескоромна Наталія Владиславівна. <i>Кандидат медичних наук, доцент, завуч кафедри.</i> 3. Матюшенко Пилип Миколайович. <i>Старший викладач.</i> 4. Кузнецова Олена Анатоліївна. <i>Старший викладач.</i> 5. Чеботарьова Світлана Олегівна. <i>Старший викладач.</i> 6. Антонова Наталя Анатоліївна. <i>Старший викладач, завідувачка музею анатомії людини.</i> 7. Кожухаренко Тетяна Іванівна. <i>Асистент.</i> 8. Урсу Олександр Юзійович. <i>Асистент.</i> 9. Цюрупа Олександр Володимирович. <i>Асистент.</i> 10. Остапенко Андрій Олексійович. <i>Асистент.</i> 11. Прус Руслан Володимирович. <i>Асистент.</i> 12. Прус Інна Володимирівна. <i>Асистент.</i>
Контактні телефони	<ol style="list-style-type: none"> 1. Аппельханс О. Л. 0674842052 2. Нескоромна Н.В. 0936082720 3. Матюшенко П. М. 0672999553 4. Кузнецова О.А. 0632979525 5. Чеботарьова С. О. 0674838985 6. Антонова Н.А. 0633547515 7. Кожухаренко Т.І. 0632878972 8. Урсу О. Ю. 0971677773 9. Цюрупа О. В. 0636270117 10. Остапенко А. О. 0996438030 11. Прус Р.В. 0680013117 12. Прус І. В. 0633422433
E-mail	sonshine22@ukr.net

Робоче місце викладача	<ol style="list-style-type: none"> 1. Нескоромна Н.В. – анатомічна зала №2 2. Матюшенко П. М. – учбова кімната №3 3. Кузнецова О.А. – учбова кімната №1 4. Чеботарьова С. О. – анатомічна зала №2 5. Антонова Н.А. – анатомічна зала № 1 6. Кожухаренко Т.І. – учбова кімната №1 7. Урсу О. Ю. – анатомічна зала №1 8. Цюрупа О. В. – анатомічна зала №1 9. Остапенко А. О. – анатомічна зала № 2 10. Прус Р.В. – учбова кімната № 2 11. Прус І. В. – учбова кімната № 2
Консультації	<p>Вівторок, четвер: 14.30 – 17.30.</p> <p>Проводяться черговим викладачем згідно графіку чергувань. (На період дії карантину – on-line Zoom)</p>

КОМУНІКАЦІЯ здійснюється за допомогою E-mail кафедри: anatomy@onmedu.edu.ua, а також за допомогою месенджерів Viber та Telegram і через сайти www.anatom.in.ua, <https://anatom.ua>/<https://meduniver.com/Medical/Anatom>

АНОТАЦІЯ КУРСУ

Предметом вивчення навчальної дисципліни «анатомія людини» є наука про форму, будову, походження та розвиток органів, систем і організму людини в цілому.

Анатомія людини як навчальна дисципліна:

а) базується на вивченні студентами медичної біології, гістології, цитології і ембріології, біофізики, латинської мови, етики, філософії, екології та інтегрується з цими дисциплінами;

б) закладає основи для вивчення студентами нормальної та патологічної фізіології, патологічної анатомії, оперативної хірургії та топографічної анатомії, деонтології, пропедевтики клінічних дисциплін та формування умінь застосовувати знання з анатомії людини в процесі подальшого вивчення усіх клінічних дисциплін і в майбутній професійній діяльності.

Мета навчальної дисципліни передбачає набуття кожним студентом знань з анатомії у світі природничо-наукових уявлень про будову і функції організму людини в цілому, вміння використовувати набуті знання при подальшому вивченні інших фундаментальних наук медицини, та у практичній діяльності лікаря.

Кінцеві цілі дисципліни:

-Аналізувати інформацію про будову тіла людини, системи, що його складають, органи і тканини;

-Передбачити взаємозалежність і єдність структур і функцій органів людини їх мінливість під впливом екологічних факторів;

-Визначити вплив соціальних умов та праці на розвиток і будову організму людини;

-Демонструвати володіння морально-етичними принципами ставлення до живої людини та її тіла як об'єкта анатомічного та клінічного дослідження.

Основними завданнями вивчення дисципліни «анатомія людини» як науки є системний підхід до опису форми, будови органів в єдності з виконуваними функціями:

Знати

- а) форму та будову органів, об'єднаних у системи;
- б) розміщення органів, судин, нервів у різних ділянках тіла, що має велике значення для хірургії;
- в) аспекти анатомічних особливостей індивідуального розвитку людини на різних етапах онтогенезу;
- г) закономірності пренатального та раннього постнатального розвитку органів людини.

Вміти:

- демонструвати і описувати анатомічну будову органів, систем органів людини;
- визначати на анатомічних препаратах частини, поверхні, краї, кути органів та утворень на них;
- оцінювати вплив соціальних умов та праці на розвиток і будову організму людини;
- застосовувати латинські анатомічні терміни та їх українські еквіваленти відповідно до вимог міжнародної анатомічної номенклатури;
- вміти аналізувати результати лабораторних та інструментальних методів дослідження органів і систем організму людини.

Результати навчання для дисципліни

Знати:

- форму та будову органів, об'єднаних у системи;
- форму і будову кісток (Osteologia);
- з'єднань кісток (Arthrologia);
- м'язи (Myologia);
- нутрощі (Splanchnologia);
- центральну та периферійну нервову систему (у тому числі автономний відділ периферійної нервової систем (Neurologia);
- залози внутрішньої секреції (glandulae endocrinae);
- лімфоїдну систему (systema lymphoideum);
- органи чуттів (organa sensoria);
- серцево-судинну систему (systema cardiovasculare);

Вміти:

- демонструвати і описувати анатомічну будову органів, систем органів людини;
- визначати на анатомічних препаратах анатомічні взаємовідносини органів і систем органів людини (топографія органів);
- вміти оцінювати вплив соціальних умов та праці на розвиток і будову організму людини;

- вміти застосовувати латинські анатомічні терміни та їх українські еквіваленти відповідно до вимог міжнародної анатомічної номенклатури (Сан-Пауло, 1997; Київ, 2001);

ОПИС КУРСУ

Форми і методи навчання:

Курс буде викладений у формі лекцій (52 год.), практичних занять (102 год.), та організації самостійної роботи студентів (72 год.).

Зміст навчальної дисципліни

1. Вступ до анатомії.
2. Анатомія кісток скелета.
3. З'єднання кісток скелета.
4. Мієлогія.
5. Анатомія травної системи.
6. Анатомія дихальної системи.
7. Анатомія сечової системи.
8. Анатомія статевих органів.
9. Анатомія органів імунної та ендокринної систем.
10. Анатомія спинного мозку.
11. Анатомія головного мозку.
12. Органи чуттів.
13. Черепні нерви.
14. Анатомія серця.
15. Судини та нерви голови та шиї.
16. Судини та нерви тулуба.
17. Судини та нерви кінцівок.

Перелік рекомендованої літератури:

1. Анатомія людини: підручник у 3 томах / А.С. Головацький, В.Г.Черкасов, М.Р.Сапін, А.І.Парахін, О.І.Ковальчук. Вид. 6-те, доопрацьоване. Вінниця: Нова книга, 2019. 1200 с.
2. Черкасов В.Г., Бобрик І.І., Гумінський Ю.Й., Ковальчук О.І. Міжнародна анатомічна термінологія (латинські, українські, російські та англійські еквіваленти) Вінниця: Нова Книга, 2010. 392 с. (навчальний посібник).
3. Sobotta. Атлас анатомії людини. У 2 томах. Переробка та редакція українського видання: В.Г.Черкасов., пер. О.І.Ковальчука. Київ: Український медичний вісник, 2009.
4. Черкасов В.Г., Хмара Т.В., Макар Б.Г., Проняев Д.В. Анатомія людини. Чернівці: Мед.університет. 2012. 462 с. (підручник).
5. Анатомія людини. В.Г.Черкасов, С.Ю.Кравчук. Вінниця: Нова книга, 2015. С.176-184. (навчально-методичний посібник)
6. Свиридов О.І. Анатомія людини. Київ: Вища школа, 2000. 399 с.
7. Тестові завдання «Крок-1» - анатомія людини / Видання 5-е, доопрацьоване / За редакцією В.Г.Черкасова, І.В.Дзевульської І.В., О.І.Ковальчука. Навчальний посібник. 2016. 100 с.

8. Анатомія людини (контроль за самостійною підготовкою до практичних занять)[для студ. вищ. медичних (фармацевтичних) навч. закл. IV рівня акредитації] / Навчально-методичний посібник / За редакцією В.Г.Черкасова, І.В.Дзевульської І.В., О.І.Ковальчука.

9. Неттер Ф. Атлас анатомії людини / Френк Неттер [пер. з англ. А.А. Цегельський]. Львів: Наутілус, 2004. 529 с.

10. Фредерік Мартіні Анатомічний атлас людини: Пер. з 8-го англ. вид [наук.ред.пер. В.Г.Черкасов], ВСВ «Медицина», 2011. 128 с. (атлас)

ОЦІНЮВАННЯ

Критерії оцінювання поточної навчальної діяльності студента

Поточний контроль передбачає 100% опитування студентів групи з обов'язковим оцінюванням всіх складових елементів заняття – тестового контролю, усного опитування, опису препаратів (прийом практичних навичок). На кожному практичному занятті викладач оцінює знання кожного студента за чотирибальною системою «5-4-3-2», із яких викладач визначає середню арифметичну оцінку (за кожен складову), яку переводять у бали згідно розподілу, визначеного кафедрою. Якщо під час визначення балів за заняття середньоарифметична оцінка становить «2», то це відповідає 0 кількості балів.

Вага кожної теми у межах терміну вивчення дисципліни однакова.

Відмінно (“5”) - Студент правильно відповів на 90-100 % тестів формату А. Правильно, чітко і логічно і повно відповідає на всі стандартизовані питання поточної теми, добре знає матеріал попередніх тем (вихідний рівень знань), відповідає на питання лекційного курсу і питання з самостійної роботи. Правильно демонструє препарат (знання практичних навичок), правильно вживає латинські терміни. Робить узагальнення матеріалу, доповнює свою відповідь знанням додаткової літератури. Виписав в словник усі латинські терміни і їх еквіваленти українською мовою за темою заняття. Виконав усі завдання, які передбачені методичними розробками під час самостійної роботи студента.

Додаткові бали студент може отримати за індивідуальну роботу (участь в олімпіадах, конференціях, форумах).

Добре (“4”) - Студент правильно відповів на 80-89% тестів формату А. Правильно, інколи за допомогою пояснювальних питань, відповідає на стандартизовані питання поточної теми, знає матеріал попередніх тем (вихідний рівень знань), відповідає на питання лекційного курсу і питання з самостійної роботи. Правильно демонструє препарат (знання практичних навичок). Студент правильно вживає латинські терміни. Знає усі латинські терміни і їх еквіваленти українською мовою за темою заняття. Виконав усі завдання, які передбачені методичними розробками під час самостійної роботи студента.

Задовільно (“3”) - Студент правильно відповів на 70-79% тестів формату А. Неповно, за допомогою пояснювальних питань, відповідає на стандартизовані питання поточної теми, на питання з матеріалу попередніх тем (вихідний рівень знань), неточно і неповно відповідає на питання лекційного курсу і питання з самостійної роботи. Не може самостійно побудувати чітку, логічну відповідь. Під час відповіді і демонстрації препарату (знання практичних навичок) студент робить

незначні помилки. Студент вживає латинські терміни з помилками, або неповністю знає латинські терміни з теми поточного заняття і попередніх занять. Виписав в словник не повністю латинські терміни і їх еквіваленти українською мовою за темою заняття. Виконав не повністю завдання, які передбачені методичними розробками під час самостійної роботи студента.

Незадовільно (“2”) - Студент відповів на менше, ніж 70% тестів формату А. Не знає матеріалу поточної теми. Або відповідає на поставлені питання поточної теми недостатньо, неповно, не може побудувати логічну відповідь, не відповідає на додаткові питання, не розуміє змісту матеріалу, не знає питання з матеріалу попередніх тем (вихідний рівень знань), не відповідає на питання лекційного курсу і питання з самостійної роботи. Під час відповіді і демонстрації препарату (знання практичних навичок) студент робить значні, грубі помилки. Студент не знає латинських термінів з теми поточного заняття і попередніх занять, або вживає латинські терміни з помилками. Не виписав в словник латинські терміни і їх еквіваленти українською мовою за темою заняття. Не виконав завдання, які передбачені методичними розробками під час самостійної роботи студента.

Підсумковий контроль засвоєння (узагальнююче заняття, іспит) здійснюється по їх завершенню. Оцінка успішності студента з дисципліни є рейтинговою і виставляється за багатобальною шкалою як сума балів за поточний та підсумковий (кінцевий) контроль знань і має визначення за системою ECTS та шкалою, прийнятою в Україні.

Сума балів з дисципліни за всі види навчальної діяльності	Оцінка за національною шкалою
Від 170 до 200 балів	Відмінно (A) (відмінне виконання лише з незначною кількістю помилок)
Від 155 до 169 балів Від 140 до 154 балів	Дуже добре (B)(вище середнього рівня з кількома помилками) Добре(C)(в цілому правильне виконання з певною кількістю суттєвих помилок)
125-139 111 (min) - 124	Задовільно (D)(непогано, але зі значною кількістю недоліків) Достатньо (E) (виконання задовольняє мінімальним критеріям)
60-110 1-59	Незадовільно (FX) (з можливістю повторного складання) Незадовільно (F) (з обов'язковим повторним вивченням дисципліни)

Оцінювання самостійної роботи студента

Матеріал для самостійної роботи студентів, який передбачений в темі практичного заняття одночасно із аудиторною роботою, оцінюється під час поточного контролю теми на відповідному аудиторному занятті.

Оцінювання тем, які виносяться на самостійне опрацювання і не входять до тем аудиторних навчальних занять, контролюються під час підсумкового модульного контролю.

Оцінювання індивідуальної роботи студента

Кількість балів за індивідуальну роботу студента не перевищують 4 балів. Бали за індивідуальну роботу додаються до суми балів за поточну навчальну діяльність студента.

Бали за індивідуальну роботу можуть отримати студенти, які написали і доповіли реферати з рекомендованих тем з використанням додаткової літератури та зайняли призові місця за участь в олімпіаді з дисципліни серед студентів свого ВНЗ і вищих навчальних закладів України.

ПОЛІТИКА КУРСУ

Політика курсу: обов'язкове дотримання академічної доброчесності студентами, а саме:

- самостійне виконання всіх робіт, завдань, форм контролю, передбачених робочою програмою дисципліни «Анатомія людини»,
- посилення на джерела інформації у разі використання ідей, розробок, тверджень, відомостей;
- дотримання прав законодавства про авторське право і суміжні права;
- надання достовірної інформації про результати власної навчальної (наукової, творчої) діяльності, використанні методики досліджень і джерела інформації.

! При наявності пропусків навчальних занять студент втрачає можливість отримати бали.

Рекомендації кафедри анатомії людини про систему відпрацювання пропущених навчальних занять

Студент, який має пропуски практичних занять, повинен їх самостійно опрацювати **(без отримання балів!)**.

Для відпрацювання пропущеного заняття студент повинен мати:

- словник латинських термінів і їх українські еквіваленти за темою заняття;
- конспект лекцій;
- схеми, малюнки, які передбачені в процесі самостійної роботи студента
- стислий конспект, який віддзеркалює основний фактичний матеріал теми.

Викладач відмічає наявність цього переліку в журнал.

Особливості навчання на кафедрі нормальної анатомії обумовлені значним обсягом фактичного матеріалу і великою кількістю латинських термінів на кожне заняття, які повинен опанувати студент. У зв'язку з цим кафедрою розроблені рекомендації з методики самостійної підготовки студентів до відпрацювання практичних занять

Методика підготовки до заняття:

- Спочатку прочитується тема заняття за підручником в цілому, щоб мати загальне уявлення про матеріал теми;
- Під час другого, більш поглибленого читання, готується стислий

конспект, який віддзеркалює основний фактичний матеріал теми;

– Випишуються в словник і вивчаються усі латинські терміни і їх еквіваленти українською мовою за темою заняття;

– Розглядаються в атласі і в підручнику на малюнках усі анатомічні структури, які описані в матеріалі теми заняття.

Розглядаються анатомічні утворення, які описані в матеріалах теми заняття на рентгенограмах, КТ, МРТ, ангиограмах (візуалізація анатомічних утворів сучасними клінічними методами дослідження).

Студент готує відповіді на питання з теми пропущеного заняття, які зазначені в методичних розробках кафедри.

Під час самостійної роботи студент повинен підготувати схеми і малюнки будови різних анатомічних структур, які передбачені методичними розробками кафедри «Навчально-методичний посібник. Контроль за самостійною підготовкою до практичних занять». [для студ. вищ. медичних (фармацевтичних) навч. закл. IV рівня акредитації]. гриф МОЗ України, МОН України, протокол №1/11-1165 від 23.02.2010 р.

– В переддень до відпрацювання доцільно в секційному залі розглянути і вивчити на анатомічних препаратах анатомічні структури відповідно до питань, які зазначені в методичних рекомендаціях (перелік практичних навичок);

– На консультаціях, які проводять викладачі кафедри за графіком, студент може отримати відповіді на складні питання теми;

– Позитивно, якщо студент окремі питання з теми або тему в цілому поглиблено вивчає за різними підручниками, посібниками, використовує комп'ютерні технології;

– Окремі, найбільш складні і незрозумілі для студента питання можна задати викладачу на початку відпрацювання пропущеного заняття.

Протягом відпрацювання студент:

- відповідає викладачу на питання базового та кінцевого рівнів;

- відповідає викладачу на питання по визначенню анатомічних структур на рентгенограмах, КТ, МРТ, ангиограмах (візуалізація анатомічних утворів сучасними клінічними методами дослідження)

- демонструє знання практичних навичок на трупному матеріалі, окремих анатомічних препаратах, черепі, скелеті, муляжах, таблицях;

- надає відповіді на 10 стандартизованих питань тестового контролю (КРОК-1).

Відвідування всіх видів аудиторних занять (лекцій, практичних занять) є обов'язковим.

Запізнення на всі види аудиторних занять (лекції, практичні заняття) заборонено.

Мобільні пристрої.

Під час проведення всіх видів аудиторних занять (лекцій, практичних занять), а також контрольних заходів (заключних практичних занять, іспиту) використання мікронавушників, телефонів, смартфонів, планшетів заборонено.

Під час проведення дистанційного навчання в умовах особливого епідемічного режиму (адаптивний карантин) використовуються платформи Zoom і/або Microsoft Teams.

Поведінка в аудиторії.

Поведінка в аудиторії під час проведення всіх видів навчальних занять (лекцій, практичних занять) має бути гідною студента медичного вишу. Викладачі та студенти мають перебувати в медичних халатах і шапочках, під час проведення очних занять в умовах особливого епідемічного режиму (адаптивного карантину) – в правильно одягнених захисних медичних масках або респіраторях.